

Marko Lamberg

Rajat ja keskiajan valtionmuodostusprosessit

Lähtökohtia:

- Keskiajalla valtiot olivat luonteeltaan valtapiirejä
- Kuninkaan valta/keskusvalta yleensä heikko
- Ei varsinaisia pääkaupunkeja
  - > kiertävät kruunupäät
- Valtakuntien rajoja ei useimmiten merkitty karttoihin

* * *

Nykykartallistukset keskiaikaisten valtioiden rajoista osin harhaanjohtavia

Esimerkki: ristiretkiajan tapahtumien kuvaaminen suomalaisessa (ja ruotsalaisessa) historiankirjoituksessa

* * *

Kuningas Birger Magnussonin (Maununpojan) suojelukirje Karjalan naisille 1316

Kaikille niille, jotka tulevat näkemään tämän kirjeen, me Birger, Jumalan armosta svealaisten ja gööttalaisten kuningas, toivotamme ikuista pelastusta Herrassa. Tällä kirjeellä teemme tiettäväksi niin hyvin jälkeen tuleville kuin nyt eläville, että me jalosukuisten miesten herrojen Knuut Joninpojan, itägööttalaisten laamannin, Thor Kettilinpojan ja Johannes Brunkowin, meidän drotsimme ja muiden rakkaiden valtaneuvostemme neuvosta ja suostumuksella olemme lujasti säätäneet lakina noudatettavaksi, että kaikkien meidän valtaamme kuuluvien vaimojen ja naisten, jotka

asuvat meidän linnamme Viipurin alaisuudessa Karjalan maassa, olkoot aviossa eläviä, leskiä, nunnia tai neitseitä, tulee saada nauttia rauhaa ja turvallisuutta niin kuin itse valtakunnassamme Ruotsissa, yhtä hyvin omaisuuden kuin hengen puolesta, niin että rikkojia kohtaa meidän kuninkaallinen rangaistuksemme mitä ankarimpana. Sen vuoksi päättävästi saatamme kaikille ja itsekullekin tiedoksi, että älköön kukaan rohjetko edellä mainittuja vaimoja ja naisia millään vääryyksillä rasittaa ja vaivata tai heille tehdä ruumiillista väkivaltaa, mikäli tahtoo välttää meidän kuninkaallisen rangaistuksemme, nimittäin sen, jota meidän edellä mainitussa valtakunnassamme Ruotsissa lakina noudatetaan. Annettu Yningessä Herran vuonna 1316 lokakuun 1 päivänä.

* * *

Kuningas Håkan Magnussonin (Maununpojan) kirje Suomen asukkaille 1362

Me Håkan, Jumalan armosta Ruotsin ja Norjan kuningas, teemme tietäväksi tällä kirjeellä, että

- - -

Ja koska Itämaa on yksi hiippakunta ja yksi laamannikunta ja vanhempamme ovat havainneet sen uskolliseksi ja rakastavaksi, silloin on kohtuullista, että he pääsevät siihen kunniaan ja rakkauteen kuin muutkin hiippakunnat ja laamannikunnat vanhastaan ovat Ruotsissa, niin että joka kerta, kun kuningasta pitää valittaman, silloin pitää laamannin tulla kerallaan kaiken Itämaan rahvaan nimissä pappeja ja kaksitoista miestä rahvaasta ja kuningaskunnasta. Jos kuitenkin on talviaika tai sää aiheuttaa, että laamanni pappien ja rahvaan kera ei ennätä kuninkaanvaaliin ajoissa, kun Jumala tahtoo, että se [=matka] tapahtuu toiseen aikaan, silloin älköön kuninkaanvaalia estettävä viivästyksen takia, vaan laamanni tehköön silloin, kun hän ensi kertaa saapuu kuninkaisiin, niin kuten hän olisi tehnyt, jos hän olisi saapunut oikeaan aikaan.

- - -

Tehty ja annettu Upsalassa Herran Vuonna 1362, Autuaan Sigfridin päivänä.

* * *

Epäyhtenäiset valtakunnat:

-Heikko keskusvalta

-Etäinen keskusvalta

-Kirkon ja ylimystön erioikeudet

-Kulkemisen sekä tiedon- ja tavaransiirron hitaus

-Etninen, kielellinen, kulttuurillinen ja yhteiskunnallinen monimuotoisuus

-Mitta-, raha- ja veroyksiköiden kirjavuus

* * *

Benedict Anderson: ”kansallisvaltio on kuviteltu yhteisö”

vaikea tavoittaa suurten massojen itseymmärrystä ja kansallista identiteettiä

* * *

Silti yhtenäisyyttäkin oli:

-ihanteena yksi yhteinen hallitsija ja kuuliaiset alamaiset/veronmaksajat

-lait yhdenmukaistajina; pyrkimys yhtenäiseen lainsäädäntöön ja oikeudenkäyttöön

-rajoja puolustettiin ja ne määriteltiin kirjallisesti ja/tai suusanallisesti, joskus karttoihinkin ja maastoon

-isänmaan käsite ja ihanne tunnettu ainakin ylempien yhteiskuntaryhmien keskuudessa

* * *

Ruotsin valtaneuvoston julistus 1504

- - - Turun piispa Laurens on antanut meidän ymmärtää, kuinka hänen hiippakunnassaan Suomessa, etenkin Savossa ja Karjalassa, on joistakin pitäjistä muodostettu varsin suuria, niin että siellä on pitäjiä, joissa on 120 tai 130 talonpoikaa ja joillakin pitäjän talonpojilla on 15 peninkulmaa tai enemmänkin pitäjänkirkkoihinsa, ja sen pitkän matkan takia, joka heillä on sekä vesitse että maitse, käyvät he harvoin kirkossa, jotkut ainoastaan kerran kolmessa tai neljässä vuodessa ja jotkut valitettavasti eivät koskaan, ja siten he jäävät tietämättömiksi kristillisestä uskosta ja elävät kuin mitkäkin lappalaiset ja pakanat - - -